

La Catalunya de 9 vegueries (en 4 províncies)

L'ordenació (física) i l'organització (institucional) territorial de Catalunya són dues matèries diferents. Del tot diferents però, si no comparteixen el mateix mapa la situació es complica molt. Ambdues formen part de la idea de país i la seva claredat és un motiu d'identitat col·lectiva.

A Catalunya tenim províncies, comarques, àrea metropolitana i previsió de vegueries, a part d'algunes mancomunitats, totes elles administracions locals de segon grau. No és poc i un dels problemes del país és disposar d'un mapa de si mateix que permeti entreveure un projecte clar de futur (ordenació) i una acció de govern, representació i participació (organització) amb prou consens i amb unes administracions molt més simples, econòmics i competents.

En els darrers temps, s'ha partir de 7 demarcacions per a efectes estadístics i de planejament territorial amb la voluntat de fer-ne gradualment vegueries. Aquesta opció, mai no discutida sinó fins al final del mandat del tripartit amb la nova llei de vegueries (2010), ha portat a un fracàs per la manca de consens. La situació ha dut a una contradicció i complexitat per la sobre posició sense model de comarques, àrea metropolitana i vegueries, fet agreujat particularment en l'àmbit més poblat i segurament més difícil de Catalunya.

No és aquest un problema menor sinó un embolic que caldria resoldre en termes de molt consens. Per començar, caldria fer coherent la visió d'un país amb províncies i amb comarques. I a aquestes alçades, pensar que les províncies no són res respectable és molt agosarat, car són molt més que una decisió del segle XIX. Entre aquests territoris provincials i les comarques hi ha els àmbits d'escala mitjana que sorgeixen amb el nom de vegueries. Aquesta és la dificultat del puzzle que cal encaixar.

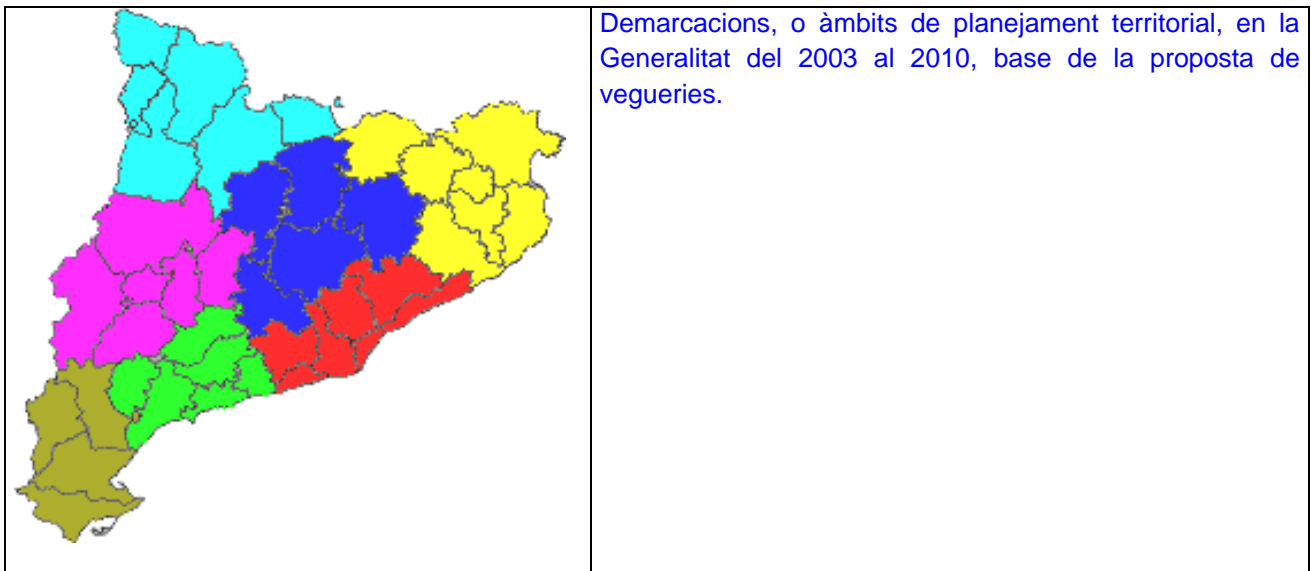
Per un sentit de continuïtat i d'integració, caldria resoldre aquest trencaclosques sense deixar peces de banda. Els intents han estat diversos i cap no ha reeixit del tot, però hi ha hagut avenços. Caldria, però, resoldre-ho a partir de les moltes coincidències i de les pistes útils aportades al debat per part del conjunt de la societat.

En el debat recent, les veus són sovint raonables i encaixen més del que sembla i, en conseqüència, caldria fer un exercici alhora teòric i pràctic de suma de voluntats i d'encaix amb voluntat integradora.

Les mancances de la Catalunya de 7 vegueries

Per començar cal partir de fer evident el perquè a estat errat el camí de les 7 demarcacions.

Aquestes han estat definides com: Metropolitana, Comarques Centrals, del Camp de Tarragona, de les Terres de l'Ebre, de les Comarques de Girona, de Ponent i de l'Alt Pirineu i l'Aran.

L'intent de les 7 demarcacions ha estat el d'una subdivisió ordenada de les províncies a partir de sumar comarques i amb canvis menors (el Solsonès a la Central, la Cerdanya a l'Alt Pirineu,...). Es subdividien en dues vegueries tres de les quatre províncies, excepte el cas de Girona, que es mantenia pràcticament idèntica (excepte en la part de la Cerdanya).

El principal factor negatiu d'aquesta proposta és, entenem, l'àmbit de la Catalunya central. Les raons de la dificultat són:

- Creure excessivament en el poder ordenador de l'Eix Transversal (C25), ni que sigui doblat per una lineal de ferrocarril.
- Sumar tres ciutats, Igualada, Manresa i Vic, en un empat.
- Creure excessivament en la potència de contrapès de la Catalunya central respecte de la Catalunya litoral i prelitoral.

Altres elements mal resolts i no menors que es mantenien eren, per exemple, deixar el Penedès dividit entre un àmbit sota la influència de Barcelona (Alt Penedès) i un altre de Tarragona (Baix Penedès).

En síntesi, podem dir que el principal factor crític hauria estat un desconeixement de l'estructura de Catalunya.

Catalunya com és? O, millor dit, quina és l'estructura de Catalunya?

Catalunya són dos gran corredors. Catalunya es una espinada i una estrella

A gran escala, Catalunya és un corredor per la vall prelitoral i pel litoral que va de França al llevant peninsular. És el gran corredor que avui anomenem eix mediterrani. Catalunya també és un segon corredor que s'adreça a l'interior peninsular, cap a la vall aragonesa de l'Ebre a través de Lleida i per un pas històric entre el Camp de Tarragona per la Conca de Barberà i la plana de Lleida, o per camins a través del l'Anoia (la vella carretera de Barcelona Madrid).

Aquestes dues grans estructures es completen amb valls secundàries que al llarg del corredor mediterrani són perpendiculars al corredor i a la línia de mar i que formen conjuntament totes elles una gran espinada. El segon gran corredor, en canvi, forma una estrella amb centre a Lleida de corredors radials secundaris, que són els rius que baixen del Pirineu, els eixos de pas i el mateix Ebre en direcció al mar.

Aquest gran esquema de país, una espinada i una estrella, ha estat retocat per les infraestructures, però no canviat d'arrel. L'Eix Transversal (C25) no altera ni substitueix l'estructura d'una espinada i una estrella, sinó que el completa, i diverses altres obres (túnel del Cadí, Bracons, Eix Diagonal, etc.) operen de manera similar. Ajusten, però no subverteixen el model de base.

I així, el llevant català és una gran estrella, formada per la suma de les conques subsidiàries de l'Ebre que coincideix amb l'espai de la parla del català occidental. La Catalunya occidental és un món en si mateix, més complex encara si tenim en compte que s'hi afegeix una vall atlàntica, Aran, amb elements específics notables, geogràfics, econòmics, lingüístics i històrics. Aquest món és, aproximadament, la província de Lleida, mentre que l'espinada de la Catalunya oriental està formada pràcticament pel conjunt de les altres tres províncies de Girona, Barcelona i Tarragona, amb una part més costanera que és vertebral i amb unes espines o costelles de profunditat variable, les majors de les quals són el Llobregat i el Cardener, el Congost i l'Alt Ter i l'Ebre.

Les demandes del debat territorial

Els elements que han sorgir del debat fet des de la base dels país han estat:

- Una consciència creixent de la unitat dels espais comarcals majors: Penedès, Vallès, Empordà, l'Ebre,... al costat de fets evidents i reconeguts, com la unitat de la plana de Lleida.
- Una vella consciència dels territoris separats que cal reunir: la unitat de la Cerdanya, avui dividida entre dues províncies (Girona i Lleida, a part de la continuïtat òbvia en la part francesa, on alguns serveis, com l'hospital, han superat fronteres). Un cas semblant és el cas del Penedès partit entre les províncies de Barcelona i de Tarragona.
- La demanda d'atenció als vells vincles:

La relació entre Osona (província de Barcelona) i el Ripollès (província de Girona), al llarg l'Alt Ter.

La relació entre el Solsonès (província de Lleida) i el Bages (província de Barcelona), ja que són una confluència fluvial de la conca del Cardener amb la del Llobregat.

La defensa de l'àmbit de la "vegueria del Penedès", o àmbit de les comarques de l'Anoia, el Penedès i el Garraf, o espai de les conques fluvials de l'Anoia i el Foix.

La consciència de la unitat d'alguns espais, com els de l'Alt Ter i els del Llobregat – Cardener, ha estat major que en l'àmbit de l'Anoia i el Foix. En part, ha estat així

perquè la comunicació vial (la vella carretera cap a Madrid pel Bruc, avui A2) anava per un espai diferent del curs fluvial.

- La constatació que les noves infraestructures han unit territoris abans una mica més separats:

El túnel de Bracons entre Osona i Garrotxa, molt millor unió que per Capsacosta (o pel túnel de Collabós).

El túnel del Cadí, entre la Cerdanya i el Bergadà, que supera l'enllaç per la Collada de Toses o pel Port del Compte en direcció a la Seu d'Urgell.

La continuïtat del corredor del Ter entre Vic i Girona factible avui per l'Eix Transversal i impossible pel congost de Sau – Susqueda.

El reforçament de la vegueria del Penedès a través de l'Eix Diagonal de Manresa a Igualada, Vilafranca i Vilanova.

Les noves infraestructures i també les antigues que traven tot el territori, ens permeten ara que els mapes puguin organitzar àmbits supra comarcals amb més coherència (de valls fluvials i sistemes urbans, per exemple), ja que les comunicacions relacionen millor allò que antigament només estava parcialment lligat o resolt amb una única solució. Les infraestructures ens haurien aportat més flexibilitat i possibilitats.

La necessitat de coherència general

L'opció de nou mapa per a l'ordenació i l'organització de Catalunya demanaria coherència entre el gra gran i el gra petit, entre províncies i comarques. En aquest encaix hi sorgeix un possible gra entremig, les vegueries, sempre que es resolguin bé dins les províncies i sempre que es faci com a suma de comarques.

La proposta següent és coherent amb el criteri de reconeixement territorial segons la qual les valls fluvials ordenen la majoria dels sistemes urbans a gran escala. Amb aquest criteri es delimiten unitats, vegueries, amb sentit geogràfic i urbà i amb el sentit econòmic d'aplegar paisatges similars (agrícoles, forestals, ambientals...).

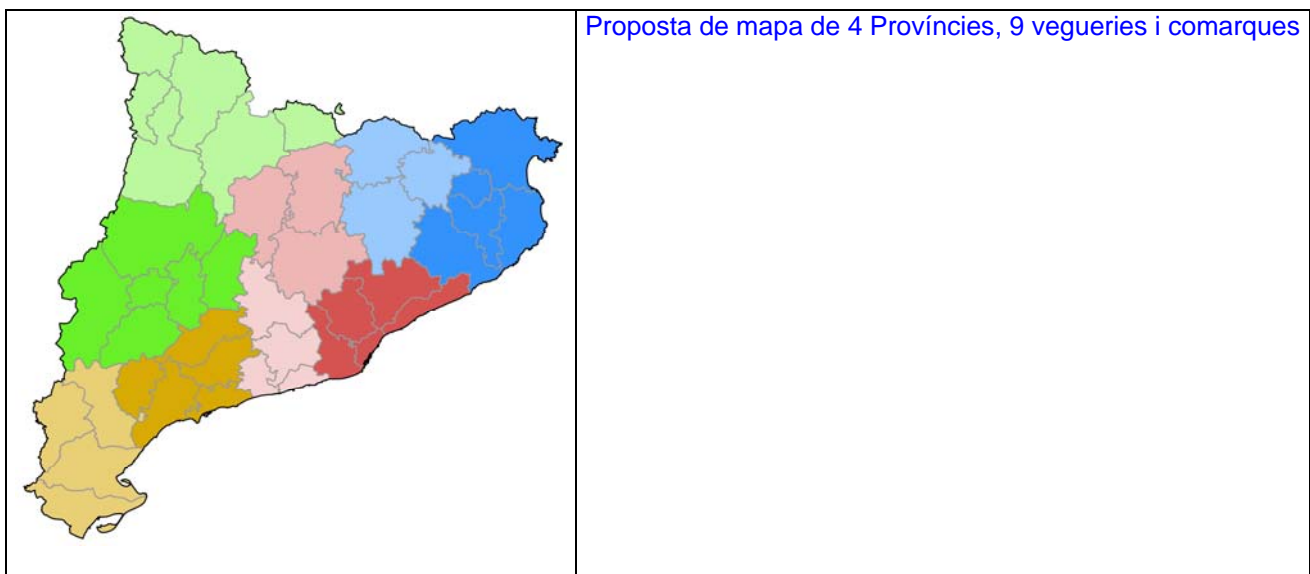
La proposta seria la d'anar de l'esquema d'una Catalunya de 7 vegueries a una Catalunya de 9.

El contingut de la proposta

província	Contingut	noms de vegueries	+/- comarques
Barcelona	3 vegueries	Metropolitana Anoia i Foix Llobregat i Cardener	Guanya el Baix Penedès Guanya el Solsonès Perd Osona
Girona	2 vegueries	Comarques de Girona Ter i Fluvià	Guanya Osona Perd la Cerdanya (1/2)
Tarragona	2 vegueries	Camp de Tarragona Terres de l'Ebre	Perd el Baix Penedès
Lleida	2 vegueries en ordenació i 1 vegueria en	Ponent Alt Pirineu i Aran	Guanya la Cerdanya (1/2) Perd el Solsonès

	organització		
--	--------------	--	--

Vegueria	capital	població	nombre de comarques	Comarques
Metropolitana	Barcelona	4.763.715	5	Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental i Oriental
Girona	Girona	656.333	5	Gironès, Pla de l'estany, Alt i Baix Empordà i la Selva
Camp de Tarragona	Tarragona	517.066	5	Tarragonès, Alt i Baix Camp, Priorat i Conca de Barberà
Anoia i Foix	Vilafranca	467.089	4	Alt i Baix Penedès, Garraf i Anoia
Ponent	Lleida	363.900	6	Segrià, Noguera, Segarra, Urgell, Pla d'Urgell i Garrigues
Llobregat i Cardener	Manresa	240.530	3	Bages, Solsonès i Berguedà
Ter i Fluvià	Vic	235.518		Osona, Ripollès, Garrotxa
Terres de l'Ebre	Tortosa	191.568	4	Terra Alta, Ribera d'Ebre, Baix Ebre i Montsià
Alt Pirineu i Aran	sense capital	76.662	6	Aran, Alta Ribagorça, Pallars Sobirà, Pallars Jussà, Alt Urgell i Cerdanya

Les raons de la proposta, l'especificat lleidatana

La lectura de l'estructura del país i partint de les demandes sorgides i dels conflictes pendents ens portaria a aquest esquema presentat. Les raons serien les que s'expliquen a continuació.

Avui, determinades valls, determinats corredors interns de Catalunya, han assolit entitat suficient i comptem amb suficient població com per tenir estructura pròpia. Aquest fet que és present a l'Ebre, al Llobregat i el Cardener, al Ter i el Fluvià i a l'Anoia i el Foix.

No és el mateix cas els dels rius del Pirineu occidental: Segre i Nogueres, els quals generen comarques, però no un gran àmbit conjunt de Catalunya. Segre i Nogueres són

subsidiaris del Pla i de la ciutat de Lleida. La idea d'una vegueria del l'Alt Pirineu encaixa en un àmbit geogràficament homogeni, però no funcionalment unitari. És un espai útil per a la planificació i l'estadística, per a l'entesa del territori i les seves homogeneïtats, però li manca la cohesió d'un espai de serveis i urbanitat compartida.

Per aquest fet, la província de Lleida és diferent a les altres tres. Tot i posseir dos espais clarament diferenciats, la plana i la muntanya, en l'ordre funcional la veritable única capital a escala per damunt dels municipis i comarques és Lleida. Aquí l'organització en vegueries d'aquesta província hauria de ser diferent de la resta. El mateix nombre de la població d'aquest territori a la part de muntanya ens indica hi manca un llindar com per fer-ne un espai amb entitat pròpia organitzada.

Val la pena recordar com l'anomenat "Informe Roca" sobre l'Organització territorial de Catalunya ja feia una gran vegueria aproximadament coincident amb la província de Lleida, en un reconeixement del fet de la diferent entitat dels grans territoris de Catalunya.

La província de Lleida funciona perfectament amb província i comarques (valls) com a entitats supra municipals en la part de muntanya. Als mapes de Catalunya i en el planejament (ordenació) es podria actuar a través de l'àmbit de l'Alt Pirineu, però crear-hi una representació política pròpia és excessiu. L'Alt Pirineu pot ser un àmbit geogràfic reconegut i els seus representats a la província poden formar fins i tot una sots assemblea en la província, però no té cap sentit crear-hi una administració (amb personalitat jurídica pròpia) en paral·lel a les altres vegueries de Catalunya ¹.

¹ Sobre el recent debat a l'àmbit de Lleida vegi's: "L'alcalde de Lleida rebutja les vegueries perquè Ponent 'no pot perdre la influència sobre el Pirineu."
<http://www.324.cat/noticia/322670/segria/Lalcalde-de-Lleida-rebutja-les-veguerries-perque-Ponent-no-pot-perdre-la-influencia-sobre-el-Pirineu>

El cas de la vall d'Aran alimenta encara més el problema. La màxima autonomia i les majors especificitats d'aquest territori es reconeixen en la seva institució. I és l'únic cas de territori fluvial lleidatà que no és subsidiari de l'Ebre, sinó del Garona i l'Atlàntic ².

L'espai lleidatà és l'àmbit de les conques fluvials hispanes, a diferència de la resta de províncies que són conques exclusivament catalanes, a excepció del tram final de l'Ebre, tot i que aquest, des de Mequinensa, actua com un curs seccionat en la seva continuïtat (no pas per l'aigua però sí per a les comunicacions humanes). L'espai lleidatà (amb l'Ebre), es també l'espai de la parla en català occidental. En coherència, el gran territori de la Catalunya occidental seria tota la província de Lleida més les terres de l'Ebre i la Catalunya oriental en seria la resta. La desembocadura a de l'Ebre, però, atansa aquest territori directament al corredor mediterrani, la qual cosa històricament l'ha incorporat a la província de Tarragona i aquest fet és just, però la connexió a amb l'estrella de l'interior també hi és. En tot cas, les unions a través de corredors i infraestructures entre ambdues estructures, espinada i l'estrella, són nombroses.

Conseqüències de la proposta.

Els elements més destacats de la proposta són:

- Es reconeixeria entitat pròpia a totes les valls que han assolit un llindar important, com és el cas de l'Ebre, de l'Anoia – Foix, del Llobregat – Cardener i dels cursos alts del Ter i el Fluvià. Aquest fet estructura més funcionalment el país com a espais econòmics i no solament com a grans capitals urbanes (el model de les set vegueries).
- El pas d'Osona a la província Girona. Aquest fer permet una província amb dues vegueries (no una com en la versió 7 vegueries) amb dos territoris més homogenis situats l'un a la part de muntanya i l'altra a part de més costanera de la província.
- El pas del Baix Penedès que s'incorpora a la província de Barcelona, la qual cosa permet la creació de la vegueria de l'Anoia i el Foix ³. Aquesta incorporació es semblant a la Solsonès, ja més assumida. Aquestes incorporacions es compensen amb la sortida d'Osona.

² Sobre el cas d'Aran vegi's: "Val d'Aran exigeix un tractament diferenciat. El ple del Conselh Generau d'Aran havia aprovat el 16 de setembre de 2008, per unanimitat de tots els grups polítics (Unitat d'Aran-PSC, Convergència Democràtica Aranese i Partit Renovador Arties-Garós), una moció que instava la Generalitat a respectar l'autonomia d'aquest territori, reconeguda per l'Estatut i la Llei de règim especial de la Val d'Aran de l'any 1990. Per aquest motiu es demanava incorporar el reconeixement de la Val d'Aran com una entitat territorial autònoma dins de Catalunya, fora de les vegueries previstes. En diverses ocasions el Síndic d'Aran i cap d'Unitat d'Aran, Francesc Boya, havia declarat que no respectar aquesta voluntat significaria violentar l'exercici de l'autogovern d'Aran i la seva identitat cultural, històrica, geogràfica i lingüística, per la qual cosa es demanava una relació directa de govern a govern, amb la Generalitat de Catalunya, sense intermediació administrativa."
http://territori.scot.cat/cat/notices/2010/04/organitzaciO_territorial_vegueria_de_l_alt_pirineu_i_aran_2009_2_557.php

³ Sobre la reivindicació de la Vegueria del Penedès, vegi's: PLATAFORMA PER UNA VEGUERIA PRÒPIA
<http://www.vegueriapropia.org/>
Al llarg d'aquest paper hem anomenat a aquesta vegueria "Anoia i Foix", per coherència amb l'anàlisi de conques fluvials i urbanes i per a fer evident els raons sistemàtiques del model. El nom definitiu comptaria, segurament, amb molts més punts com a "Vegueria del Penedès".

- Osona ja disposa de bones comunicacions amb l'àmbit metropolità i pot canviar de província amb l'avantatge de formar un espai de tres comarques, amb Ripollès i Garrotxa, que es força coherent territorialment. La part baixa de la província de Girona apareix com un territori de la capital i la costa (Empordà), mes un interior també ric, format per al Selva i el Pla de l'Estany. La profunditat gironina (Garrotxa i Ripollès) guanya entitat amb l'associació amb Osona. Si, pel contrari, la Garrotxa optés pel vincle amb Girona només ratificaria un enllaç que les comunicacions ja faciliten, però perdria identitat compartida. Pel mateix argument, Osona podria voler estar a la vegueria metropolitana ⁴ i tampoc no li cal.
- Barcelona assoleix una vegueria que coincideix amb la metròpoli real (5 comarques), però no amb una extensa regió (en cas que incorporés el Garraf l'Alt Penedès). Aquest fet permet encaixar plenament el fet metropolità en el mapa de vegueries.
- Les variacions de població en les províncies de Lleida i Barcelona pels canvis proposats són insignificants, mentre que són significatives entre Tarragona i Girona que canvien els papers respectius de segona i tercer província. Amb tot és un salt d'escala petita.

Organització afinada respecte de l'ordenació

Fou una errada fer totes les comarques iguals en la seva organització (1987), des dels Pirineus al Barcelonès, i seria una nova errada fer novament totes les vegueries en la mateixa línia. El mapa conjunt ha de ser coherent, però els continguts cal saber-los ajustar. Ras i curt: la vegueria de l'Alt Pirineu ha de formar part de l'ordenació però no de l'organització del país i per tant ha de mancar de capital administrativa (ja que no hi hauria administració).

En l'altra extrem de la vegueria de l'Alt Pirineu hi ha el cas de la vegueria metropolitana. La vegueria metropolitana ha d'absorbir i ampliar l'organització metropolitana (actual AMB) ja que aquest espai no pot contenir una dualitat de vegueria més metròpoli.

L'engrandiment de l'entitat de l'Àrea Metropolitana de Barcelona a l'espai de les cinc comarques hauria de fer-se amb un funcionament que no sigui simple còpia de l'allò antic, sinó resultat d'una nova estructura. Aquesta administració resoldria, en el lloc més poblat de Catalunya, l'ideal d'un únic llindar administratiu de segon ordre, per sota de les províncies i tot integrant comarques, les qual poden subsistir en determinades funcions

Economia d'administracions

La coherència del model de tres nivells entre comarques, vegueries i províncies hauria de coincidir i dissenyar-se conjuntament amb una proposta d'economia de les administracions. Aquests tres nivells haurien de ser més aparents que reals, ja que haurien de ser expressió d'una sola administració local de segon grau

⁴ Sobre la relació Osona, Ripollès i Garrotxa, vegi's:

L'alcalde de Vic defensa que Osona es passi a la vegueria de Girona. Veu "més lligams" amb el Ripollès i la Garrotxa que amb Barcelona.

<http://www.naciodigital.cat/elripolles/noticia/15324/alcalde/vic/defensa/osona/passi/vegueria/girona>

El model físic (ordenació), pot ser de tres nivells, però el nivell de representació hauria de ser únic i el nivell administratiu ajustat en cada cas, amb el matís de poder ser descentralitzat.

Diputats provincials i consellers comarcals haurien de coincidir i ser les mateixes persones i càrrecs, elegides un sol cop i com ara, en segon grau, a partir dels municipis.

No totes les comarques es constituïrien en administracions, per exemple en el cas del Barcelonès (en simetria al fet de com l'Alt Pirineu no es constituïria en vegueria), per més que al plànol i a les estadístiques l'àmbit es conservessin ambdós.

Les vegueries absorbirien el conjunt dels serveis comarcals actuals i les seves administracions, però actuarien de forma descentralitzada, en aquests àmbits i amb les representacions que el territori hauria aportat, en aquells serveis que la seva lògica fos comarcal. En determinats casos els serveis podrien ser de dues comarques alhora, sempre dins al vegueria. És el cas d'elements compartits com han sorgit al Penedès, al Vallès o a la Plana de Lleida. En tot cas, caldria proclamar el principi de subsidiarietat i aplicar-lo rigorosament.

La divisió en 9 vegueries fa molt més factible el lligam i l'absorció ordenada dels consells comarcals a una escala superior que en el cas de la proposta de set grans vegueries. La major proximitat territorial de cada una de les 9 vegueries facilita aquest fet, alhora que el menor nombre de comarques en cada vegueria els dimensiona a l'alça, però de manera més respectuosa.

Com a organització de l'administració local de segon grau aquest plantejament manté en mans de la Generalitat els organismes tipus consorci que avui existeixen (com per exemple l'ATM, Autoritat del Transport Metropolità, que ja avui sobrepassa els límits provincials).

Finalment: Què és una vegueria?

Una vegueria és una administració local de segon ordre per damunt dels municipis que resol totes les problemàtiques supra municipals de manera flexible, però amb coherència, de forma que les diferències de l'aplicació a cada lloc no contradiuen el model general. Una vegueria és una oportunitat per remodelar les comarques i l'entitat metropolitana, així com les actuals diputacions en una visió de conjunt, ja que les tres administracions ocupen ara el mateix espai d'administració local de segon ordre.

Caldria una llei que ordenés el conjunt de les administracions de segon grau a Catalunya, de manera integrada. Aquesta llei podria ser una veritable ordenació econòmica i racionalització austera de l'administració local de segon grau i per a ser efectiva podria parir d'una anàlisi rigorosa i detallada, en forma, per exemple, de llibre blanc o documentació sistemàtica.

Una vegueria és una administració provincial descentralitzada, fins al punt que una província pot contenir dues o tres administracions. Però, si, per imperatiu legal, calgués

una unitat mínima entre les dues vegueries d'una mateixa província (tres en el cas de Barcelona, però una en el cas de Lleida) aquesta unitat administrativa podria existir ⁵.

Un pacte ben portat amb l'Estat (Corts espanyoles) resoldria aquest fet, com també el canvi de fronteres de les províncies. Es tractaria de fer un model conjunt coherent i no per parts, que assegurí seriositat en el procés i que parteixi de consens a Catalunya. És un camí possible si es parteix d'un sentit de país i de treball polític força més unitari que l'hagut en els intents anteriors. I el resultat podria ser positiu per a un país desmanegat en el seu mapa d'ordenació i, sobretot, d'organització, en un capítol que és de govern local però que lliga amb instàncies del Govern català i del de l'Estat (inversions, eleccions).

La coincidència en el mapa entre la proposta d'ordenació i la d'organització, amb els matisos interns que calen, permet una imatge de país que esdevindria un valor en l'imaginari col·lectiu, ja que lliga àmbits de govern amb la coherència d'espais territorials amb identitat. Aquesta ja era un virtut i un valor del mapa comarcal creat l'any 1932 (mapa evolucionat després), que constitueix una qualitat a mantenir en el possible, precisament per la seva força. Dit a l'inrevés, que l'ordenació del país i el seu govern no coincideixin amb coherència geogràfica ens deixa un mal regust de cosa mal feta o de manca de qualitat. Un país tant divers interiorment com ho és Catalunya ens demana l'esforç de traçar un mapa amb un certa estètica, que no es formal, sinó geogràfica i que representa un mirall de la definició d'una part de la identitat.

Epíleg: perills a l'àmbit metropolità

La recent recuperació de la institució de l'AMB, assumida amb molt consens al Parlament de Catalunya és una ombra molt preocupant.

De l'ordre de la meitat de la població de Catalunya es regeix avui per una institució (AMB) que no té res a veure amb les administracions de segon ordre que formen comarques i diputacions. Sota la idea d'una administració "funcional" s'ha alterat profundament el model i la lògica del país, que demana un model d'ordenació i d'organització que no sigui dual. La idea de la Catalunya dual, Barcelona i la resta, és fruit d'una confrontació política que potser fou productiva en l'època de les Olimpíades, però que ara ens llastra durament. Al país li cal una altre model de referència que reconegui el potencial de la capital, el de la seva perifèria i el de la resta de país de manera molt més constructiva, i

⁵ Les vegueries, com a àmbits físics, bé podrien tenir unes institucions anomenades diputacions, nom amb tradició a Catalunya. Una província disposaria de dues o tres diputacions (una per vegueria) excepte en el cas de Lleida, amb una única institució. En aquest cas es descentralitzaria a la vall d'Aran tot allò amb sentit local, però, Aran bé podria compartir determinats serveis l'escala dels quals sigui major que la seva dimensió. Si per imperatiu legal no fossin possibles dues o tres diputacions per província es podria optar per un règim de descentralització radical en cada una de les províncies (gairebé com "consells insulars"). Els diputats constituïrien també els consells de cada comarca en el supòsit que aquest àmbit de serveis es mantingués, sempre, però, dins la institució de cada diputació. Els consells comarcals podrien perdre personalitat jurídica pròpia i ésser òrgans de la Diputació, comissions de treball o instruments menors coordinats en l'àmbit major de la vegueria. Les solucions jurídiques possibles són moltes i és forçós que evolucionin en el temps. Els mapes, en canvi, són molt més rígids que les formes particulars de les institucions, de manera que el mapa conjunt és més important que s'estableixi correctament, conjuntament amb la idea i la oportunitat d'unificar i reduir administracions.

aquest fet passa també per l'arquitectura institucional de les entitats locals i per un model de país que aportí entesa general i elements compartits.

L'actual AMB acaba a mig Vallès i crea una frontera en un lloc on hi ha el carrer major de la vall prelitoral (B30-AP7) i, més anecdòticament, però no menys erroni, acaba en un carrer que una façana és Sabadell i l'altra Barberà del Vallès. Aquesta no és la institució que caldria a un fet metropolità ben conduït. És un àmbit heretat de la vella "Comarca de Barcelona del 1956" quan, sota el franquisme, no es podria parlar de comarques, àmbit al qual s'ha afegit algun municipi escadusser més.

La nova AMB és un administració dura: amb moltes competències urbanístiques (un sol pla d'ordenació urbanística per a la meitat de la població de Catalunya), amb competències de transport públic, ambientals, etc. en una visió que mai no serà realment metropolitana. Perquè la riquesa metropolitana sobrepassa en molt aquest àmbit emmurallat.

La hipòtesi d'expandir l'AMB al conjunt de les 5 comarques metropolitanes reals i substituir en ella a consells comarcals i a la Diputació mateixa pot arribar a ser vist, des del punt de vista de la inèrcia de les administracions, com una expansió de poder, com una oportunitat d'un nou i més fort centralisme. El negoci que des de la perifèria de l'actual AMB faríem en un canvi d'aquest tipus seria ruïnós.

Una nova concepció metropolitana, que abastaria el 63 % de la població catalana, no podria ser de cap de les maneres un organismes únic i uniforme. De la mateixa manera que en la resta de les altres 8 vegueries, la riquesa territorial hauria estat reconeguda amb un joc de comarques i geografies, dins de la vegueria metropolitana la riquesa hauria de ser igualment reproduïda i reconeguda, car la regió tampoc no és gens uniforme.

La simplificació administrativa que resultaria de, per una banda retirar la diputació de Barcelona de l'àmbit metropolità i, per l'altra, d'absorbir les comarques, no hauria de generar un gran organisme tecnocràtic i poderós, sinó una autèntica federació.

Una federació que permetés el diàleg a tres escales: al nivell conjunt, al nivell de les comarques i fins i tot a nivell dels espais subcomarcals que cada vegada estan més presents. Un diàleg no en un model únic (com ara) sinó un diàleg més de tipus federal.

Aquest diàleg no és simplement una qüestió d'actitud i respecte entre les parts. Aquest diàleg només seria possible a través d'un projecte territorial compartit que hauria de basar-se en canviar alguns dels grans paradigmes vigents, el principal dels quals es la visió de la metròpoli en un seguit de corones de perifèria, en arcs diferents, entre els quals només i al final les "Ciutats de l'Arc Metropolità" recuperen una certa personalitat. Pel contrari, la metròpoli, per a ella mateixa, per a Barcelona també i per justícia respecte de Catalunya hauria de ser conscient que l'eix prelitoral és la columna vertebral del país. En aquesta estructura, l'AP7 i la nova línia de ferrocarril R8 són el carrer major, la nova Gran Via regional, i en ell hi ha un conjunt de noves ciutats, com són Martorell, Sant Cugat – Rubí, Cerdanyola – Barberà i Mollet – Parets, que completen el sistema antic de les capitals comarcals (Terrassa, Sabadell i Granollers) i, més enllà, àmbits com el Baix Montseny apareixen amb pes propi.

En síntesi, el principal problema metropolità radica avui en la manca de reconeixement del paper del Vallès en la regió metropolitana, com també de l'entorn de Martorell i de Mataró de manera destacada. I fins que no es faci aquest pas de reconeixement de realitat i de projecte no hi haurà institució metropolitana que resolgui res, més aviat el contrari, seguirem en la confusió actual.

Podríem apaivagar aquestes temences si el que ha estat la Barcelona metropolitana de fins ara jugués netament la carta de gran metròpoli. Per a fer-ho creïble, els signes serien importants. Ens podríem creure que l'Àrea realment reneix i que no és simple inèrcia expansionista si, per exemple, implantés la seva seu a la B30, al centre del corredor prelitoral, corredor no solament metropolità sinó plenament català. No pas amb una nova inversió en època de crisi, però bé podria ser amb un intercanvi d'actius i la Diputació en té molts. La capital de la vegueria metropolitana és clarament Barcelona, però la seva seu no es creïble emplaçada al seu terme, ni com ara en un marge com és la Zona Franca.

En el conjunt, però especialment en la metròpoli real, Catalunya es juga el seu futur. Estem en una situació de greu manca de model i de consens sobre el país que hem de projectar, tot i que les unanimitats en la recuperació de l'AMB aparentin el contrari. El model d'ordenació i d'organització del país no són cap floridura, són una oportunitat de futur i, alhora, una demanda de racionalitat.

manel larrosa
mlarrosa@coac.net
 setembre 2011.

Annexos:

Quadre 1: Dades població de les actuals províncies i les ajustades segons la proposta.

noves províncies	Població 2010	Diferències respecte províncies actuals, en població	Ídem en %
Barcelona	5.471.334	-55.202	-1,0%
Girona	891.851	135.558	17,9%
Lleida	440.562	-1.296	-0,3%
Tarragona	708.634	-101.930	-12,6%
	7.512.381	-22.870	-0,3%

nota. les dades de població per províncies no encaixen plenament amb la suma per comarques, tot i la procedència de les dades 2010 de la mateixa font: IDESCAT. El diferencial és mínim (0,3%).

Quadre 2: Dades de població comarcal i de les agregacions en vegueries.

comarques	població 2010	vegueria	població vegueria, 2010
Garrigues	20.413	Ponent	
Noguera	40.130		
Segarra	22.940		
Segrià	205.724		
Urgell	37.322		
Pla d'Urgell	37.371		
Alt Urgell	22.005	Alt Pirineu i Aran	
Alta Ribagorça	4.278		
Cerdanya	18.549		
Pallars Jussà	13.978		
Pallars Sobirà	7.646		
Val d'Aran	10.206		
Alt Penedès	104.589	Anoia i Foix	
Anoia	118.057		
Baix Penedès	99.786		
Garraf	144.657		
Bages	185.117	Llobregat i Cardener	
Berguedà	41.683		
Solsonès	13.730		
Alt Empordà	140.262	Comarques de Girona	
Baix Empordà	133.221		
Gironès	181.153		
Pla de l'Estany	30.660		
Selva	171.037		
Baix Ebre	82.222	Terres de l'Ebre	
Montsià	72.333		
Ribera d'Ebre	24.082		
Terra Alta	12.931		
Alt Camp	45.326	Camp de Tarragona	
Baix Camp	190.440		
Conca de Barberà	21.437		
Priorat	10.145		
Tarragonès	249.718		
Baix Llobregat	798.468	Metropolitana	
Barcelonès	2.251.029		
Maresme	430.997		
Vallès Occidental	886.530		
Vallès Oriental	396.691		
Garrotxa	55.439	Ter i Fluvià	
Osona	153.499		
Ripollès	26.580		
	7.512.381		7.512.381